

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΘΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑ

Δρ. Παναγιώτης Σωτηρόπουλος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή επιχειρούμε μια προσέγγιση στη μελέτη των εκθεμάτων ενός μουσείου λαϊκής τέχνης ορίζοντας ως βασική μεθοδολογική παράμετρο την αφηγηματική λειτουργία. Αφού ορίσουμε τα βασικά γνωρίσματα της αφήγησης ως τρόπου πρόσκτησης της γνώσης, εναλλακτικού στην παραδειγματική, λογικο-επιστημονική, εξετάζουμε τη σημασία της αφήγησης στην μελέτη αντικειμένων της λαϊκής τέχνης. Στη συνέχεια παραθέτουμε τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να πληρούνται με άξονα την αφηγηματική λειτουργία σε ένα πληροφοριακό περιβάλλον. Τέλος περιγράφουμε τα σχεδιαστικά χαρακτηριστικά που πρέπει να ενσωματωθούν στην πληροφοριακή δομή ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που η αφηγηματική λειτουργία καλείται να επιτελέσει.

General principles for the design of narrative tools in an informational platform for the inter-curricular and inter-cultural study of the Basketry of Gypsies (Roma)

SUMMARY

In this study the narrative function is used as an essential methodological parameter for the study of the objects of a popular art Museum. Having determined the basic characteristics of the narration, as an alternative to the paradigmatic, logico-scientific mode for the acquisition of knowledge, we examine the importance of narration in the study of objects of popular art. We cite the basic features that must be fulfilled by an informational platform which is constructed on the basis of the narrative function. Finally we describe the design features and functional tools of this platform in order to satisfy the goals to which the narrative function makes appeal.

1. Τα θεωρητικά και πραγματολογικά συμφραζόμενα

Η διδασκαλία της λαϊκής τέχνης χωρίς αναφορά στο συγκεκριμένο δημιουργίας της στερείται νοήματος. Κατά την επίσκεψη σ' ένα μουσείο λαϊκής τέχνης, προκειμένου οι επισκέπτες να εμπλακούν σε μια διαδικασία «αισθητικής σάρωσης», είναι αναγκαίο να αντιληφθούν πως η περιδιάβαση μέσα από τα εκθέματα είναι μια κοινωνική μελέτη που υπαγορεύεται ως πράξη πολλαπλή σημείωσης. Τα αντικείμενα που εκτίθενται διαιωνίζουν πολιτισμικές αξίες ή θέτουν υπό αμφισβήτηση πολιτισμικές αξίες. Για να γίνει αντιληπτό στον επισκέπτη ότι διαμέσου της λαϊκής τέχνης τα αντικείμενα χρησιμοποιούνται για την έκφραση και αντανάκλαση θρησκευτικών, πολιτικών, οικονομικών και άλλων πτυχών του πολιτισμού είναι αναγκαίο η διάσπαρτη και φαινομενικά ασύνδετη πληροφορία να μετασχηματίζεται σε κριτική γνώση. Με πιο τρόπο ο επισκέπτης θα αντιληφθεί ότι τα αντικείμενα της λαϊκής τέχνης μας βοηθούν να κατανοήσουμε πολιτισμούς, ιστορίες και αξίες; Με πιο τρόπο θα αναδειχθεί το συγκεκριμένο που συμβάλλει στην κατανόηση της παραγωγής και της κατανάλωσης; Ο τρόπος που μιας λαϊκή τέχνη συζητείται και ερμηνεύεται δεν είναι απαλλαγμένος από πολιτικές και ιδεολογικές διεργασίες στις οποίες η συζήτηση εμπλέκεται (Wolff 1981). Η άμεση και απλή αισθητική απόλαυση είναι κοινωνικά εδραιωμένη και αιτιολογημένη και εξαρτάται μέσα από το περιβάλλον στο οποίο βιώνεται.

Ερωτήσεις κρίσιμες όπως:

Σε τι αφορά η τέχνη αυτή;

Πώς διαδραματίζονται οι συναλλαγές με τα αντικείμενα;

Ποια στοιχεία πολιτισμικής κατανόησης εγκαλούν;

προϋποθέτουν σαφή αναφορά στον τρόπο παραγωγής των αντικειμένων και γεγονότων που συνιστούν ένα είδος πίνακα που αφορά στο είδος της τέχνης, τους ανθρώπους που την καλλιεργούν, το υλικό κατεργασίας και τους τελικούς αποδέκτες ή χρήστες.

Στην προσέγγιση αυτή ενδιάθετη είναι η άποψη πως η λαϊκή τέχνη παρουσιάζεται ως μια ισχυρή διεισδυτική δύναμη που μας βοηθά στη διαμόρφωση στάσεων, πεποιθήσεων, αξιών και συμπεριφορών. Η Ellen Dissanayake (1984) εντοπίζει αριθμό λειτουργιών που η λαϊκή τέχνη εξυπηρετεί η δηλώνει:

Ως επαγγελματική άσκηση αντανakλά ή απηχεί το φυσικό κόσμο του οποίου είναι μέρος.

Είναι θεραπευτική διότι ενσωματώνει ισχυρά αντιφατικά ή ενοχλητικά αισθήματα επιτρέποντας την απόδραση από την μονοτονία ή ακόμη επιτρέπει την πρόσκαιρη συμμετοχή σ' ένα πιο επιθυμητό νοσταλγικό κόσμο, παρέχοντας κατευναστικές ψευδαισθήσεις που προάγουν εντέλει την κάθαρση από ενοχλητικά πάθη.

Επιτρέπει την άμεση ασυνείδητη βίωση. Μπορεί να αποκαταστήσει προσωρινά τη σημασία, την αξία και την ακεραίωση της αισθητικής απόλαυσης και τη συγκινησιακή δύναμη που το αντικείμενο ή η τέχνη επάγει, σε αντίθεση με τη συνήθη αδιαφορία που διακρίνει τη στάση μας για τη συγκεκριμένη λαϊκή τέχνη ή τα αντικείμενά της στον εθισμό της καθημερινότητας.

Υπ' αυτό το πρίσμα η λαϊκή τέχνη καθίσταται ουσιαστική γνώση που εξασκεί και εκπαιδεύει την αντίληψή μας για την πραγματικότητα, διευρύνοντας τις παραστάσεις μας, νοηματοδοτώντας την ανθρώπινη ζωή μέσα από τη σύνθετη πρόσληψη του μικρόκοσμου της λαϊκής τέχνης.

Παράλληλα η μελέτη των αντικειμένων της λαϊκής τέχνης δημιουργεί συναισθηματικούς συνειρμούς, ενώ έχει την ικανότητα να αναβαθμίζει αισθητικά ένα ταπεινό αντικείμενο καθημερινής χρήσης, να εκπλήσσει, να εμπνέει, να διεγείρει τη φαντασία, να πληροφορεί, να αφηγείται και να καταγράφει ιστορίες. Η μελέτη αυτή είναι σημαντική για την εμβάθυνση που προσφέρει για τις συνθήκες ζωής, τα τεχνικά επιτεύγματα, τις αισθητικές αντιλήψεις, εντέλει για τα χαρακτηριστικά ενός ειδικού πολιτισμικού πνεύματος όπως και για την κοινωνική θέση του δημιουργού. Η ίδια μελέτη μέσα από κατάλληλα παιδαγωγικά συμφραζόμενα συμβάλλει στην αντικειμενοποίηση καθώς καθιστά υποκειμενικές αξίες, συναισθήματα, ιδέες, πεποιθήσεις, προκαταλήψεις πιο αισθησιακά αντιληπτές. Επιπλέον η μελέτη της λαϊκής τέχνης εμπλουτίζει την αποθέωση του αντικειμένου και το τελετουργικό κατασκευής και χρήσης του, διαφοροποιεί και οργανώνει τη σημασία του, επιβεβαιώνει ταξινομίες και ρόλους μέσα στο κοινωνικό γίνεσθαι. Επειδή μαθαίνει στους ανθρώπους για τους άλλους και καθώς καταγράφει, μεταδίδει και παράγει σημασίες ποιότητες και ιδέες συμβάλλει στην πολιτισμική συνέχεια και συνοχή αλλά και στην πολιτισμική αλλαγή. Μπορεί να χρησιμεύσει στην σταθεροποίηση πολιτισμών με διαιώνιση των αντιλήψεων που συνοδεύουν την τέχνη αυτή, των επιτευγμάτων και της ανάδειξης της ταυτότητας των εθνοτικών ομάδων που την ασκούν. Μπορεί όμως να χρησιμεύσεις και στην αποσταθεροποίηση πολιτισμών με τον εντοπισμό προβλημάτων, την κριτική, την διαμόρφωση εναλλακτικών απόψεων (June King McFee 1986).

Για την οργάνωση μιας έκθεσης αντικειμένων λαϊκής τέχνης προαπαιτούμενα για τη δημιουργία πολλαπλών μαθησιακών τροπιασμών που διευρύνουν τις δυνατότητες μάθησης, νοηματοδοτούν την εμπειρία μας και διασυνδέουν τις γνώσεις μας ή δημιουργούν νέες παραστάσεις είναι (Stephane Harris 2003)

Η συμμετοχή της κοινότητας που αναφέρεται στο σχεδιασμό της έκθεσης

Η ενθάρρυνση του σχολιασμού από τους επισκέπτες

Η δημιουργική προσέγγιση της έκθεσης

Η ενθάρρυνση του κοινού για τη διαμόρφωση γνώμης

Αποσαφηνισμένη ανάδειξη της προοπτικής και συλλογιστικής που υπαγόρευσε την έκθεση

Η προβληματική που συνέχει μια έκθεση αντικειμένων λαϊκής τέχνης έχει ως αφετηριακό της σημείο το ερώτημα γιατί οι άνθρωποι βρίσκουν ελκυστικά αυτά τα αντικείμενα ή ακόμα καλύτερα πως θα καταστήσουμε ελκυστικά αυτά τα αντικείμενα στους επισκέπτες της έκθεσης;

Ο τρόπος παρουσίασης θα πρέπει να αναδεικνύει τα μεταβαλλόμενα επίπεδα συμβολικής λειτουργίας των αντικειμένων καθιστώντας ευκρινείς τους όρους ταυτοποίησης της εθνότητας ή της κοινωνικής ομάδας, παρέχοντας ερμηνευτικά κλειδιά για την πρόσληψη των διακοσμητικών επαναλαμβανόμενων σχεδίων σε συμβολικούς δείκτες που προσδιορίζουν την κοινωνική ή εθνοτική ένταξη. Η παρουσίαση θα πρέπει να υποδεικνύει ακόμη παρεπόμενες επιπτώσεις στην

τέχνη ή τις κοινωνικές ομάδες που της ασκούν από τις κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές (π.χ παγκοσμιοποίηση). Παράλληλα διαφωτίζουν τους τρόπους με τους οποίους τα τελετουργικά αντικείμενα πληροφορούν για την ιστορία, τους μύθους και τις πεποιθήσεις που συνοδεύουν τη συγκεκριμένη λαϊκή τέχνη.

Στο πεδίο της αισθητικής κατανόησης είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτή η γνωσιακή βάση της λαϊκής τέχνης. Για παράδειγμα ο Nelson Goodman (1968) αναφέρει ως χαρακτηριστικό στοιχείο της χειροτεχνίας την μη-επαναληψιμότητα καθώς μερικά αντικείμενα δεν γενικεύονται και εμφανίζουν διαφορές στις λεπτομέρειες. Κάθε αντικείμενο διηγείται μια ιστορία για την προέλευσή του, για το υλικό που χρησιμοποιείται, για την τεχνική του αλλά και από τις ατέλειές του. Τα αντικείμενα αυτά γίνονται διακριτά στοιχεία διαμόρφωσης της ταυτότητας του τεχνίτη ή της εθνικής ομάδας στην οποία ανήκει.

2. Η εκδοχή της αφήγησης ως μορφή γνώσης

Ο αφηγηματικός λόγος είναι ένας ειδικός τρόπος διατύπωσης μιας ιστορίας. Η τελευταία μπορεί να ορισθεί ως ένας εννοιολογικός χώρος που αναπαριστά συμβάντα, χαρακτήρες εν δράσει και αντικείμενα. Μια ιστορία μπορεί να διατυπωθεί με διαφορετικούς τρόπους για να δημιουργήσει ή να προκαλέσει διαφορετικά αποτελέσματα όπως συγκίνηση, θαυμασμό, γέλιο. Καθένας από τους διαφορετικούς αυτούς τρόπους έκφρασης μιας ιστορίας συνιστά μια αφήγηση (Brooks, K. M.). Συγκεκριμένοι τρόποι αφήγησης αντιστοιχούν σε δομικά σχήματα για να τονίσουν διαφορετικές όψεις της ιστορίας ή για να διατυπώσουν συγκεκριμένο μήνυμα. Τα δομικά σχήματα συνιστούν ένα είδος «δομικής ιστορίας» που χρησιμεύουν μέσω της περιγραφής εννοιολογικών συνειρμών στην κατασκευή μιας αφήγησης. (Schank, R. 1990). Η αφήγηση που συνδέει μια σειρά γεγονότων υφαίνεται γύρω από μια πλοκή. Η αφήγηση μπορεί επομένως να αναπαριστά ταυτόχρονα ό,τι συμβαίνει, αλλά και να παρέχει τα αναγκαία στοιχεία επεξήγησης γιατί αυτό συμβαίνει, χωρίς να προδικάζει μια μονοσήμαντη ερμηνεία των γεγονότων. Το τελευταίο είναι σημαντικό γιατί παρέχει περιθώρια ερμηνευτικής ελευθερίας στον ακροατή της αφήγησης. Εκτός από την προφανή επικοινωνιακή της λειτουργία, στη μετάδοση γεγονότων ή καταστάσεων, η αφήγηση συμβάλλει και στη μετάδοση ή τη διάσωση της γνώσης, συνιστά ένα νόμιμο γνωστικό πρότυπο.

Η γνώση που μεταδίδεται άμεσα ή έμμεσα δια μέσου μιας ιστορίας μπορεί να είναι απλά πραγματολογική, θεωρητική, ιδεολογική, μάθημα περί μεθόδου, τρόπου ζωής, σχεδόν οτιδήποτε. Από πρακτικές γνώσεις για την κατασκευή μιας καλύβας (Ροβινσών Κρούσος), σε εσωτερική απόκρυφη γνώση (Η αναζήτηση του Γκράαλ), σε ηθικό δίδαγμα (βίοι αγίων), σε επιστημολογική πραγματεία (στις ιστορίες του Σέρλοκ Χολμς). (Απόστολος Δοξιάδης Η αφήγηση ως γνώση και η περίπτωση της βιογραφίας. στο www.apostolosdoxiadis.com) .

Η δύναμη της αφήγησης στην οικοδόμηση της γνώσης είναι σημαντική και έγινε αντιληπτή διαμέσου των αιώνων από τους αρχαίους παραμυθάδες και μάγους ιερείς μέχρι το σημερινό μαζικό μάρκετινγκ που εστιάζεται στη διαφήμιση. Η αφήγηση είναι ένας κρίσιμος και καθοριστικός παράγοντας στη διαμόρφωση της

ανθρώπινης εμπειρίας αφού οι ιστορίες που εμπειριέχονται μεταδίδουν γεγονότα και συναισθήματα, αξίες και πολιτιστικά πρότυπα. Στο πεδίο της επιστημονικής έρευνας η αξία της αφηγηματικής λειτουργίας στην οικοδόμηση της γνώσης διατυπώνεται από δύο συμπληρωματικές προσεγγίσεις στο χώρο της γνωσιακής ψυχολογίας, στο έργο του Jerom Bruner (1985, 1990) για το ρόλο της αφήγησης στον πολιτισμό και στις θεωρίες του David Kolb (1984) για τη γνώση και την εμπειρική μάθηση.

Ο Jerom Bruner μελετώντας τη σχέση μεταξύ της πολιτισμικής αφήγησης και της εξατομικευμένης ικανότητας κατασκευής νοήματος στο περιβάλλον μέσω συμβολικών δραστηριοτήτων τονίζει τη σπουδαιότητα της «δημώδους ψυχολογίας» (folk psychology) στη συγκρότηση μιας θεωρίας της γνώσης. Η προσέγγιση αυτή ενδιαφέρεται για τη φύση, τις αιτίες και τις συνέπειες των ενδιάθετων καταστάσεων, όπως πεποιθήσεων, επιθυμιών, προθέσεων, δεσμεύσεων, αυτών ακριβώς των στοιχείων που περιφρονούν τα άλλα ρεύματα της ψυχολογίας στην προσπάθειά τους να εξηγήσουν την ανθρώπινη δράση, χωρίς αναφορά στην ανθρώπινη υποκειμενικότητα. Η δημώδης ψυχολογία, αντιθέτως, ενδιαφέρεται για τα στοιχεία που συνθέτουν την ανθρώπινη καθημερινή δραστηριότητα. Η οργανωτική αρχή της δημώδους ψυχολογίας είναι η αφηγηματική λειτουργία παρά η εννοιολογική. Ο Bruner μάλιστα αναφέρεται στη δυϊκή φύση της γνώσης ή τρόπους της γνώσης: τη λογικο-επιστημονική και την αφηγηματική.

Ο λογικο-μαθηματικός τρόπος σκέψης ή «παραδειγματικός», όπως ο Bruner τον αποκαλεί, εστιάζεται σε μαθηματικά και επιστημονικά συστήματα και διαπραγματεύεται τις γενικές αιτίες και την καθιέρωσή τους. Για τη συγκρότηση της η παραδειγματική σκέψη χρησιμοποιεί δεσμευτικές αρχές για τη διασφάλιση επαληθεύσιμης συναγωγής και εμπειρικής διακρίβωσης της γνώσης. Η παραδειγματική γλώσσα ρυθμίζεται από τις απαιτήσεις της συνέπειας και της μη-αντίφασης. Το πεδίο εφαρμογής της ορίζεται όχι μόνον από τα παρατηρήσιμα δεδομένα στα οποία αναφέρονται οι προτάσεις, αλλά και στα σύνολα των πιθανών κόσμων που λογικά μπορούν να προκύψουν και ελεγχθούν σε αναφορά με τα παρατηρήσιμα δεδομένα. Τα εργαλεία αυτού του τρόπου σκέψης περιλαμβάνουν τη λογική, τα μαθηματικά και την επιστημονική μέθοδο διατύπωσης υποθέσεων και πειραματισμού. (Bruner 1984, p. 98).

Ο άλλος τρόπος σκέψης, ο αφηγηματικός, κινείται με την ταυτόχρονη κατασκευή, δύο τοπίων. Το πρώτο είναι αυτό της δράσης, όπου τα συστατικά είναι τα ορίσματα της δράσης: δράστης ή δράστες της αφήγησης, πρόθεση ή στόχοι, κατάσταση, όργανο. Το άλλο τοπίο είναι αυτό της ενσυνείδησης: αυτά που διαδραματίζονται στις ενεργειες γνώσης, σκέψης ή αίσθησης. (Bruner 1984, p. 98-99).

Η ουσιαστική λειτουργία της αφήγησης συνίσταται στην αναπαράσταση της αναστοχαστικής σκέψης και στην κατασκευή του νοήματος μέσω της γλώσσας. Ο εποικοδομητικός ρόλος του πολιτισμού στην κατασκευή ιδιαίτερα νοήματος μέσω της γλώσσας είναι από τα ουσιώδη γνωρίσματα της αφηγηματικής λειτουργίας. (Bruner 1990). Τα εργαλεία της ερμηνείας και της αφήγησης είναι ουσιώδη στην κατασκευή του νοήματος. Δεν υπάρχει μια μονοσήμαντη ερμηνεία του κόσμου. Η νοηματοδότηση του κόσμου βασίζεται στα σύμβολα που προκύπτουν από τη

δομή μιας ισχυρής αφηγηματικής κουλτούρας που περιλαμβάνει μύθους, ιστορίες, ποίηση, τραγούδι και λογοτεχνία (Bruner 1990, p. 138). Ενώ ο λογικο-επιστημονικός τρόπος σκέψης αποβλέπει στην αναπαράσταση της αλήθειας μέσω μιας στενής, θετικιστικής αντίληψης, ο αφηγηματικός τρόπος σκέψης αποβλέπει στην κατανόηση του ευρύτερου ερωτήματος που αφορά το νόημα της εμπειρίας. Σ αυτή την ουσιώδη διαφορά εντοπίζεται και η μετασχηματιστική λειτουργία της αφήγησης στην κατασκευή της γνώσης μέσω της οργάνωσης του χωροχρόνου και της συμπερίληψης στοιχείων που συνθέτουν την καθημερινή ζωή.

3. Αφήγηση και μουσειακές συλλογές

Ο τρόπος οργάνωσης μιας μουσειακής συλλογής ακολουθεί τις οργανωτικές και ταξινομικές αρχές στην κατασκευή μιας φυσικής γλώσσας. (Pearce, S. M. (1995)). Τα αντικείμενα της συλλογής συνιστούν το λεξικό, ενώ οι κανόνες για τη συλλογή, επιλογή και διάταξη των αντικειμένων συνιστούν τη γραμματική.

Ένα μουσειακό αντικείμενο συνδέεται ενδογενώς με ένα γεγονός αλλά και μεταφορικά με άλλα. (Paul Mulholland and Trevor Collins 2002, p). Ένα όργανο πλοήγησης σε ναυτικό μουσείο αναφέρεται άμεσα στον τρόπο χρήσης του, στο σκάφος από το οποίο προέρχεται, στις διαδρομές που ακολουθούσε αλλά αναφέρεται και έμμεσα στη ναυτική τεχνολογία της εποχής κατασκευής του. Οι μουσειακές συλλογές συνδέονται έτσι με την αφηγηματική λειτουργία, καθώς κάθε αντικείμενο είναι φορέας όχι μόνο τη δικής του ιστορία αλλά και της ιστορίας μιας εποχής, ενός τόπου. Η ίδια η συλλογή διαμορφώνει επιπλέον μια αφήγηση διαμέσου της περιγραφής των αντικειμένων, της ταξινόμησής τους. Κάθε αντικείμενο της συλλογής χρησιμεύει για την επικύρωση αυτής της αφήγησης, λειτουργεί ενισχυτικά ως προς την αληθοφάνεια και τη συγκρότηση της αφηγηματικής δομής. Η αφήγηση τέλος χρησιμεύει και ως ερμηνευτικό εργαλείο ή προοπτική για την οικοδόμηση της γνώσης. Η παράθεση με ορισμένο τρόπο, τον αφηγηματικό, των αντικειμένων δημιουργεί γνωσιακούς συνειρμούς. Το ζητούμενο στην εκπαιδευτική διάσταση του μουσείου είναι πώς θα ενισχύσουμε τη δημιουργική και συμμετοχική διάσταση του επισκέπτη μέσω της αφηγηματικής λειτουργίας. Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμος ο ρόλος των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών.

4. Η Καλαθοπλεκτική των Ρομά

Η καλαθοπλεκτική είναι σήμερα χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας τέχνης και ενός επαγγέλματος που προϋούσα εκβιομηχάνιση και οι διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού οδήγησαν δραματική συρρίκνωση. (Λιάπης Α. 2006). Το Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρομά που στεγάζεται σήμερα στο Θρυλόριο, έξω από την Κομοτηνή, μοναδικό στο είδος του στην περιοχή των Βαλκανίων, αφηγείται μια τέχνη και ένα, άλλοτε, βιοποριστικό επάγγελμα νομαδικών πληθυσμών που διέτρεχαν την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Ο τρόπος οργάνωσης και τα εκθέματα του Μουσείου προδιαθέτουν για μια διαθεματική, διαπολιτισμική μελέτη της Καλαθοπλεκτικής. Ο πλάνητος βίος όσων ασκούσαν το άγγελο αυτό δεν επέτρεπε την κατασκευή μιας μόνιμης εργαστηριακής

υποδομής αλλά και αποθεματοποίησης των πρώτων υλών. Τα εργαλεία έπρεπε να είναι ελαφριά, μικρά σε όγκο και περιορισμένα στον αριθμό για να μεταφέρονται με ευκολία ενώ οι πρώτες ύλες (βέργες) έπρεπε να αντληθούν από το άμεσο φυσικό περιβάλλον, με στοιχεία αποκλειστικά οικολογικά. Η ανάγκη της βιοτήs δεν επέτρεπαν την πολυτέλεια της χρονοτριβής για να αναλωθεί ο τεχνίτης σε περίτεχνες κατασκευές γι αυτό προκρίνονταν οι χρηστικές επιλογές της απλής πλέξης, της αντοχής του προϊόντος. Σε αντιπαράθεση στο Μουσείο βρίσκει κανείς αριθμό εκθεμάτων με εμφανή τα στοιχεία μιας αναβαθμισμένης αισθητικής που προορίζονταν γι αστική χρήση ως διακοσμητικό πολλές φορές αλλά και ως χρηστικό αντικείμενο που έφερε όμως δείγματα λαϊκής τέχνης με καλαισθητικές αναζητήσεις. Η ίδια τεχνική της πλοκής του καλαθιού μαρτυρά τη συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία που αναφέρεται τόσο στην επιλογή της πρώτης ύλης όσο και στη μέθοδο κατασκευής και διαμόρφωσης των σχημάτων. Η διασπορά της εθνοτικής ομάδας και η περιπλάνησή τους μπορεί να συσχετισθεί από το υλικό κατασκευής αλλά και από την τεχνική. Κάθε αντικείμενο ξεχωριστά αλλά και σε αναφορά με τα υπόλοιπα μπορεί να αφηγηθεί μια ιστορία, να κοινοποιήσει ένα μήνυμα, να εκφράσει έναν κόσμο στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής σήμερα, να συμβάλλει στην αξίωση μιας ταπεινής τέχνης και μιας κοινωνικής ομάδας που βιώνει απροκάλυπτα το ρατσισμό και με εμφανή τα στοιχεία αδυναμίας κοινωνικής ενσωμάτωσης. Η αφήγηση ως μορφή περιήγησης μπορεί να αποκαλύψει σταδιακά την κρυφή ζωή των αντικειμένων, τον μικρόκοσμο μέσα στον οποίο δημιουργήθηκαν και καταναλώθηκαν. Μια τέτοια προσέγγιση συμβάλλει στην κατανόηση και καταγραφή μιας τεχνικής, ενός επαγγέλματος που φθίνει συνεχώς, ενώ βοηθά στη διατήρηση μιας παράδοσης που εμφανίζει, τεχνικό, ιστορικό και διδακτικό ενδιαφέρον. Το πολιτισμικό όφελος που προκύπτει μέσα από την επίσκεψη σ' ένα τέτοιο μουσείο είναι, όπως υπαινικτικά αναφέραμε παραπάνω, πολλαπλό καθώς μας επιτρέπει να αναφερθούμε σε πρότυπα και μηχανισμούς μιας άλλης εποχής μελετώντας τα υλικά και εμπειρικά της κατάλοιπα. Η αφήγηση είναι σημαντική εδώ όχι μόνο για την καταγραφή και ερμηνεία γεγονότων και αντικειμένων, αλλά και για τη γνώση που επάγει και την αλληλεπίδραση που δημιουργεί με το κοινωνικό συγκείμενο.

5. Αφηγηματικές δομές σε πληροφοριακό περιβάλλον

Το μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρομά αποτελεί το πραγματολογικό υλικό πάνω στο οποίο μπορεί κανείς να διαμορφώσει αφηγηματικές δομές που θα εμπλουτίσουν την γνωσιακή διάσταση του επισκέπτη και θα διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή του επισκέπτη στην οικοδόμηση της γνώσης με τη βοήθεια δραστηριοτήτων στις οποίες καλείται να συμμετάσχει. Η μάθηση διαμορφώνεται έτσι ως μια κοινωνική δραστηριότητα, πλαισιωμένη από το συγκείμενο των στοιχείων που τη συγκροτούν.

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών παρέχουν σήμερα τη δυνατότητα ανάπτυξης ενός ολοκληρωμένου περιβάλλοντος που διευκολύνει την επικοδομητική προσέγγιση της γνώσης. Οι λειτουργίες που πρέπει μια τέτοια υποδομή να εξυπηρετεί είναι (Putnam, J. (2001):

- 1) Υποστήριξη της επίσκεψης ως μιας ενεργούς ερμηνείας. Ο τρόπος έκθεσης της συλλογής πρέπει να αναδεικνύει την ενδιάθετη άποψη ή προοπτική του επιμελητή.

- 2) Αναπαράσταση των εκθεμάτων με στόχο την ανάδειξη συνειρμών. Η αντιπαράθεση διαφορετικών εκθεμάτων διευκολύνει την εξερεύνηση των αντικειμένων
- 3) Ανάδειξη της θεματικής του Μουσείου ως μιας δυναμικής διαδικασίας. Αποκάλυψη της διαδικασίας κατασκευής, χρήσης, περιβάλλοντος χώρου των αντικειμένων.
- 4) Υποστήριξη της συλλογής αντικειμένων ως δημιουργικής και μαθησιακής διαδικασίας. Συσχέτιση αντικειμένων και διαμόρφωση μιας συλλογής βασισμένης σε μια θεματική οργάνωση.
- 5) Ανταπόκριση στην ψυχαγωγική και εκπαιδευτική διάσταση του Μουσείου ή της συλλογής.

Μια πληροφοριακή δομή που θα ικανοποιούσε τα προαπαιτούμενα που αναφέραμε θα πρέπει κάνοντας χρήση νέων τεχνολογιών και μεθοδολογιών να χρησιμοποιήσει ως κεντρικό στοιχείο την αφήγηση προκειμένου να επιτύχει την ενεργό, δεσμευμένη, μαθησιακή εμπειρία με το περιεχόμενο της έκθεσης.

Η ενεργός ερμηνεία μπορεί να υποστηριχθεί με την παράθεση εναλλακτικών ψηφιακών αφηγήσεων που επιτρέπουν διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις ή φωτίζουν διαφορετικές πλευρές.

Η αναπαράσταση του συγκεκριμένου δημιουργίας και ζωής των αντικειμένων μπορεί να υποστηριχθεί με τη χρήση εννοιολογικών εργαλείων όπως οντολογιών που επιτρέπουν συσχετισμό αντικειμένων και γεγονότων. Η περιγραφή των αντικειμένων με βάση διεθνή πρότυπα μεταδεδομένων είναι αναγκαία στο σημείο αυτό.

Η αναπαράσταση των διαδικασιών μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση εννοιολογικών εργαλείων αλλά και πολυμεσικών εφαρμογών με βάση χωροχρονικές συσχετίσεις συσχετίσεις. Η πλοήγηση σε διαφορετικά στάδια εκπλήρωσης της κατασκευής του αντικειμένου και η μελέτη διαφορετικών σχεδιαστικών δομών θα επιτρέψει στον επισκέπτη να εντρυφήσει στην τέχνη της Καλαθοπλεκτικής.

Η ανάπτυξη συλλογής ως δημιουργική και μαθησιακή δραστηριότητα μπορεί να εξυπηρετηθεί με εργαλεία που επιτρέπουν τη διαμόρφωση μιας προσωπικής συλλογής και ταξινόμησης αντικειμένων είτε από τα εκθέματα του Μουσείου είτε ανατρέχοντας σε άλλα αντικείμενα στο Διαδίκτυο, καταχωρώντας την προσωπική περιγραφή και σχόλια.

Η ψυχαγωγική και εκπαιδευτική δραστηριότητα μπορεί να προσεγγισθεί με την ανάπτυξη διερευνητικών δραστηριοτήτων, με ερωτήσεις που παρέχουν προϋποθέσεις ανακαλυπτικής μάθησης ή με την ανάπτυξη παιχνιδιών που μέσα από διαδρομές σε ψηφιακό χάρτη συνεισφέρουν στη βαθμιαία οικοδόμηση γνώσεων.

Αναφορές

Brooks, K. M. Do story agents use rocking chairs? The theory and implementation of one model for computational narrative. ACM Multimedia '96, Boston, MA.

Bruner, J. (1990). Acts of meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bruner, J. (1985). Narrative and paradigmatic modes of thought. In E. Eisner (Ed.), Learning and teaching the ways of knowing (pp. 97-115). Chicago: National Society for the Study of Education.

Dissanayake Ellen (1984) Does art have selective value? Empirical studies of the Arts II, 1, pp. 35-49

Goodman Nelson (1968) Languages of Art. Indianapolis, Bobbs - Merrill
King McFee June (1986) Preparation for Art. San Francisco: Wadsworth

Harris Stephane "Cultural Representations in Museum: Where are we now? " MsThesis, University of Oregon, June 2003.

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Mulholland Paul and Collins Trevor Using Digital Narratives to Support the Collaborative Learning and Exploration of Cultural Heritage In The Proceedings of DEXA Workshop on Presenting and Exploring Heritage on the Web, Aix-EnProvence, France, September, IEEE Computer Society, 2002,

Pearce, S. M. (1995) On collecting: An investigation into collecting in the European Tradition. London, Routledge.)

Putnam, J. (2001) Art and Artifact. London, UK, Thames and Hudson

Schank, R. C. Tell me a story: A new look at real and artificial memory, 1990, New York, Macmillan

Wolff James 1981 The social production of art. N.Y University Press. 1st edit.

Απόστολος Δοξιάδης Η αφήγηση ως γνώση και η περίπτωση της βιογραφίας. στο www.apostolosdoxiadis.com

Λιάπης Αντώνης Η Καλαθοπλεκτική των Μουσουλμάνων Ρομά στη Θράκη, στο Οι Ρομά στην Ελλάδα, Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος, 2002

Λιάπης Αντώνης Διαδικασίες Διαμόρφωσης Ταυτοτήτων στους Μουσουλμάνους Ρομά της Ελληνικής Θράκης, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνιολογίας, 2006